

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Dolar a jeho význam ve světové ekonomice

Monika KRATOCHVÍLOVÁ

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomických teorií

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kratochvílová Monika

Podnikání a administrativa

Název práce

Dolar a jeho význam ve světové ekonomice

Anglický název

Dolar and its Importance in World Economy

Cíle práce

Cílem práce je na základě literární rešerše popsat a zhodnotit vývoj měny "dolaru", zhodnotit a porovnat jeho postavení a význam ve světové ekonomice v minulosti a v současné době.

Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Informace budou získávány z českých i zahraničních materiálů. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Využita bude metoda deskripce, komparace, analýzy časových řad.

Harmonogram zpracování

získání podkladových materiálů, odborných publikací k literární rešerši: 01/2011 - 05/2011

zpracování literární rešerše: 06/2011 - 09/2011

zpracování praktické části a formulování závěrů práce: 10/2011 - 12/2011

úpravy a dokončení práce: 01/2012 - 02/2012

odevzdání práce: 03/2012

konzultace s vedoucím práce: 01/2011 - 03/2012 (podle potřeby studenta)

průběžné předkládání dílčích částí práce: 09/2011, 12/2011, 02/2012

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

centrální banka, kupní síla, měnový kurz, oběživo, platidlo, velká hospodářská krize, zlatý standard,

Doporučené zdroje informací

BEDNAŘÍK, Radek. Makroekonomické dopady role dolaru v mezinárodním měnovém systému. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2009 97s.

FOJTÍKOVÁ, Lenka. Hospodářská politika vybraných zemí (I.díl). Ostrava:Vysoká škola Báňská-technická univerzita Ostrava, 2006 108 s. ISBN 80-248-1188-X

HOLMAN, Rober, et al., Americká finanční krize - Hrozba pro světovou ekonomiku?.Praha:Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, 87 s. ISSN 1213-3299

KODEROVÁ, Jitka. Teorie peněz. Jitka Koderová. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2008. 251 s. ISBN 978-8-7357-359-1

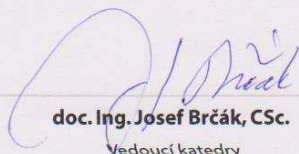
NEUMANN, Pavel. Aktuální otázky světové ekonomiky: Bilance ekonomiky a hospodářské politiky USA na prahu nového tisíciletí. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. 2001, s.18. ISBN 80-245-0202-X

Vedoucí práce

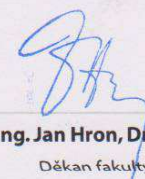
Stará Dana, Ing.

Termín odevzdání

březen 2012

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

V Praze dne 8.11.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Dolar a jeho význam ve světové ekonomice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 3. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Daně Staré za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce a jejímu zdárnému dokončení.

Také bych ráda poděkovala svým rodičům.

Dolar a jeho význam ve světové ekonomice

Dollar and its Importance in World Economy

Souhrn

V bakalářské práci je popsán vývoj dolaru od jeho vzniku až po současnost včetně falzifikace dolaru, který nesporně patří k nejčastěji padělatelné měně. Práce zahrnuje nejdůležitější po sobě jdoucí měnové systémy jako jsou zlatý standard, brettonwoodský systém, systém fixních měnových kurzů a současný systém plovoucích měnových kurzů. Tyto systémy ovlivnily mezinárodní pozici dolaru a stal se tak nejobchodovatelnější měnou světa. V práci je řešena problematika měnových kurzů. Hodnoceny jsou zde měnové kurzy vůči dolaru za různá časová období. Součástí práce je vysvětlení těchto změn. Práce je zakončena shrnutím všech získaných poznatků.

Summary

The aim of this thesis is to examine the development of the dollar, from its creation to the present, including counterfeiting of the dollar, which is undoubtedly one of the world's most forged currencies. It will also look at the main monetary systems, progressing from the gold standard to the Bretton system, the fixed exchange rate system and today's floating exchange rate. These systems have influenced the dollar's international standing, making it the world's most traded currency. The paper will also examine the issue of exchange rates, evaluating exchange rates against the dollar over various periods and explaining those changes. It will conclude with a summary of the knowledge obtained.

Klíčová slova: Brettonwoodský systém, centrální banka, falzifikace, měna, měnový kurz, měnový systém, platební styk, ropa, zlatý standard.

Keywords: Bretton Woods system, Central bank, currency, exchange rate, falsification, Gold Standard, Monetary System, oil, payment transactions, the Central bank.

OBSAH:

1. ÚVOD	9
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	10
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA DOLARU JAKO MĚNY A JEHO VYUŽITÍ.....	11
3.1. PENÍZE.....	11
3.1.1. Funkce peněz a jejich formy.....	11
3.1.2. Historie peněz.....	12
3.2. HISTORIE DOLARU A JEHO PADĚLÁNÍ	14
3.2.1. Americký dolar jako měna a jeho historie.....	14
3.2.2. Padělání a padělky.....	15
3.3. DOLARIZACE	18
3.4. ZLATÝ STANDARD	19
3.4.1. Podstata zlatého standardu a jeho historie	19
3.4.2. Období po 1. světové válce a jeho vliv na zlatý standard.....	20
3.4.3. Období 2. světové války – poslední snaha udržení zlatého standardu	21
3.5. BRETTONWOODSKÝ SYSTÉM.....	22
3.5.1. Bretton-woodský měnový systém (od vzniku po zánik) a jeho cíle.....	22
3.5.2. Hospodářská krize ovlivňující měnový systém	23
3.6. PLATEBNÍ STYK USA.....	24
3.6.1. Elektronický systém Fedwire.....	24
3.6.2. Clearingový mezibankovní platební systém.....	25
3.6.3. Automatizovaná clearingová centra.....	25
3.7. CENTRÁLNÍ BANKA	25
3.7.1. Definice centrální banky	25
3.7.2. Základní funkce a povinnosti centrální banky.....	26
3.8. MĚNOVÉ KURZY, JEJICH STANOVENÍ, ZMĚNY A VLIVY, KTERÉ NA NĚ PŮSOBÍ.....	27
4. VLASTNÍ PRÁCE.....	32
4.1. VÝZNAM MĚNOVÉHO TRHU A JEHO ZMĚNY ZA POSLEDNÍCH 20 LET.....	32
4.2. ZMĚNY VEDOUcí K DNEŠNÍ CELOSVĚTOVÉ EKONOMICKÉ KRIZI.....	35
4.3. VÝVOJ MĚNOVÝCH KURZŮ	36
5. VÝSLEDKY A DISKUSE.....	44
6. ZÁVĚR	50
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	51
8. PŘÍLOHY.....	53

Seznam tabulek:

TABULKA Č. 1 FUNKCE PENĚZ	11
TABULKA Č. 2 DOLAROVÉ MINCE A BANKOVKY S VYOBRAZENÝMI OSOBAMI.....	15
TABULKA Č. 3 ZEMĚ KLASICKÉHO ZLATÉHO STANDARDU V PRŮBĚHU 19. STOLETÍ	22
TABULKA Č. 4 KURZOVNÍ LÍSTEK VYBRANÝCH MĚN ZE DNE 10. ÚNORA 2012	31
TABULKA Č. 5 KURZY CZK/USD V LETECH 1991 - 2011.....	34
TABULKA Č. 6 PRŮMĚRNÉ MĚNOVÉ KURZY EUR/USD OD ROKU 1998	37
TABULKA Č. 7 PRŮMĚRNÉ MĚNOVÉ KURZY JPY/USD OD ROKU 2002.....	39
TABULKA Č. 8 PRŮMĚRNÝ KURZ CZK/USD V MĚSÍCÍCH ROKU 2008.....	41
TABULKA Č. 9 VÝVOJ EUR/USD KURZU V MĚSÍCÍCH ROKU 2008 A JEHO ZMĚNY	43

Seznam grafů:

GRAF Č. 1 KURZY DEVIZOVÉHO TRHU V OBDOBÍ LET 1991-2011	33
GRAF Č. 2 VÝVOJ PRŮMĚRNÉHO MĚNOVÉHO KURZU EUR/USD V LETECH 1998-2011.....	36
GRAF Č. 3 VÝVOJ MĚNOVÉHO KURZU JPY/USD OD ROKU 2002	38
GRAF Č. 4 VÝVOJ KURZU CZK/USD V MĚSÍCÍCH ROKU 2008	40
GRAF Č. 5 VÝVOJ PRŮMĚRNÉHO KURZU EUR/USD V ROCE 2008.....	42

1 ÚVOD

Obchod se zbožím a službami mezi jednotlivými státy po celém světě už dnes není výjimkou. Aby se tyto obchody mohly uskutečňovat, existují peníze, určující jejich hodnotu. Koloběh a přeměny peněz na zboží či služby a opačně jsou součástí světové ekonomiky. Ekonomiku lze chápat jako působení všech lidí, podniků, organizací i států jak legální tak nelegální cestou. To znamená, že je mnoho aspektů, které ji ovlivňují.

Americký dolar se stal hlavní obchodní a rezervní měnou po druhé světové válce. I když je postavení měnového prvenství čím dál obtížnější, dolar si svou pozici udržuje dodnes. Peníze hýbou světovou ekonomikou. V celém světě se dlouhodobě sleduje vývoj americké měny. Vývoj amerického dolaru ovlivňuje celosvětový mezinárodní obchod. Vývoj jednotlivých měn vyjadřují měnové kurzy. Výkyvy kurzu dolaru jsou důkladně sledovány v celém světě. V současnosti hodnota dolaru slábne. Tato situace má své počátky v roce 2008, kdy propukla světová finanční krize. V současnosti je mnohem snazší si představit jinou měnu, která by aspoň částečně nahradila dolar jako rezervní měnu.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem práce je na základě literární rešerše popsat a zhodnotit vývoj měny „dolaru“, zhodnotit a porovnat jeho postavení a význam ve světové ekonomice v minulosti a v současné době.

Pro zpracování rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Informace budou získávány převážně z knižních materiálů. Aktuální informace budou čerpány z internetových zdrojů. V práci bude použita metoda deskripce, komparace, analýzy časových řad.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA DOLARU JAKO MĚNY A JEHO VYUŽITÍ

3.1. PENÍZE

3.1.1. Funkce peněz a jejich formy

Peníze jsou v podstatě cokoliv, co jsou lidé všeobecně ochotni přijmout výměnou za výrobky a služby. Slouží jako prostředek směny mezi spotřebiteli, podniky a vládou, zúčtovací jednotkou cen zboží a služeb a jako uchovatel hodnoty peněz. Protože peníze slouží především k nákupu a prodeji, za nejdůležitější a základní funkci se považuje jejich funkce jako účetní jednotky kupní síly. V tabulce jsou zobrazeny funkce peněz a jejich popis.

Tabulka č. 1 Funkce peněz

Funkce peněz	
Prostředek směny	Peníze lze volně směňovat za zboží a služby
Jednotka zúčtování	Peníze slouží jako univerzální měřítko ceny zboží a služeb, lze jimi vyjádřit dluh
Uchovatel hodnoty	Peníze slouží jako forma majetku, prostředek jeho akumulace

Zdroj: Vlastní zpracování

Existují různé formy peněz. Zbožové neboli komoditní peníze patří mezi jejich nejstarší formu. Dále baterová směna, což je směna jednoho zboží za druhé. Drahé kovy přivedly první myšlenku ražených mincí. Bankami vydávané papírové peníze a státopvky zajistily směnitelnost papírových peněz za zlato. Jako poslední a nejnovější forma jsou depozitní peníze, což jsou bankovní, účetní či žirové peníze, kterých je v současné době velký objem a hojně se využívají.

3.1.2. Historie peněz

Historie peněz sahá až do dávné minulosti. Jako prostředek směny se používaly různé předměty. Říkalo se tomu baterový obchod neboli naturální směna. Například v Tibetu se kdysi platilo lisovanými balíčky čaje, v Anglii dlouhými vyhlazenými dřevěnými klacíky, Slované platili medem, obilím, kožešinami a v českých zemích sloužily ke směně kousky plátna (plátěných šátečků). Když byly objeveny kovy a čeští předci se je naučili vyrábět, začala nová éra směny. Stříbro, zlato, cín, železo a měď měly hodnotu pro každého. Původní mince tvořily kupní sílu a to byl způsob, jak zaplatit daně. Tato doba se nazývá předmonetární. Je to období, kdy se začala tvořit platidla, ale trvalo několik dalších staletí, než byla skutečná mince poprvé vyrobena a použita.

Kindersley ve své knize píše o prvních mincích a bankovkách takto: „*Mince vyrobili asi před 2700 lety obyvatelé starověké Lýdie (dnes Turecko) ze směsi zlata a stříbra.*“¹ Na mince se tiskla jejich hodnota, aby se už dále nemusely vážit a razily se na ně pečeti krále, města nebo země, aby se zaručila pravost dané mince. Razily se v mincovnách. „*Jejich množství bylo omezeno zásobami drahých kovů, které měly jednotlivé země k dispozici, a jejich využitím jako měnového kovu.*“² Panovník měl takzvaný emisní monopol, proto mohl stanovit výši poplatků, a tím zvyšovat celkovou kupní sílu peněz. Jelikož neexistovala měnová politika, růst množství peněz měl za následek růst cen a pokles kupní síly peněz. Proto se také mince stahovaly z oběhu v podobě pokladu. Drahé kovy byly oblíbené, protože byly skladné, byla snadná jejich doprava, obtížně se padělaly a lehce se dělily. Zlatníci je ukládali a vystavovali za ně potvrzení, na kterém zaznamenávali ryzost a především ukládané množství. Potvrzení pak bylo možné používat jak k výběru platidla tak k zaplacení. Proto se tato stvrzenka označuje jako první forma bankovky.

V 11. století stát převzal tuto myšlenku a byli to bankéři, kteří začali se stvrzenkami obchodovat. Zjistili, že mohou zvýšit svůj zisk vypsáním více poukázek s předpokladem, že si vkladatelé neprijdou vyzvednout své mění naráz. Tak vznikly neplnohodnotné peníze. Drahé kovy se nahrazovaly papírovými penězi. Mezi ně patřily státovky

¹ KINDERSLEY, D., *Velká obrazová encyklopedie*, s.360

² JÍLEK, J., *Peníze a měnová politika*, s.18

a bankovky. Papírové peníze byly směnitelné za zlato. Tento systém se nazývá zlatý standard.

Jako jedny z prvních papírových peněz označujeme bankovky a státočky. Česká národní banka definuje bankovku takto: „*bankovka, cenný papír na určitou peněžní částku. Vydává ji emisní banka, je bezúročná, zní na majitele a ze zákona musí být přijímána jako platební prostředek.*“³ Je možné říci, že bankovka patří mezi papírové peníze, je vydávána emisní bankou a v historii byla označována za úvěrové peníze. „*Státočky byly emitovány, protože zásoby zlata a stříbra postupně nestačily k pokrytí rostoucího objemu obchodních transakcí a požadavků panovníka. Státočky byly první formou papírových peněz. Z výše uvedených důvodů začal peníze vydávat panovník – představitel státu, proto se těmto penězům říkalo státočky. Vydáním státoček dal emitent v podstatě slib pozdější zpětné výměny za drahý kov.*“⁴ Státočka je papírové kreditní platidlo. Původně cenný papír na určitou peněžní částku, vydávaný státem, neúročitelný, znějící na majitele, který byl u pokladen státu přijímán na zaplacení státních pohledávek, například daní. Banka vydávala státočky jako dluh státu, který byl splatitelný jejich stahováním z oběhu. V současné době platí pouze bankovky. Jaký je vlastně rozdíl mezi bankovkami a státočkami? Bankovky i státočky jsou označovány jako papírové peníze. Jejich rozdíl je pouze právní. Státočky představovaly dluh státu u emisní banky, zato bankovky sloužily jako úvěrové peníze. Jejich ekonomická podstata je stejná.

³ ČNB (zprac.). Vysvětlení pojmů bankovka, státočka, obchodní mince, pamětní bankovka a mince [online]. Praha: 2003-2012, [2012-08-08]. Dostupný z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/faq/prosim_o_vysvetleni_pojmu_bankovka_statovka.html>

⁴ ČERNOHORSKÝ, J., TEPLÝ, P., *Základy financí*, s.34

3.2. HISTORIE DOLARU A JEHO PADĚLÁNÍ

3.2.1. Americký dolar jako měna a jeho historie

Americký dolar je oficiální měnou Spojených států amerických a některých dalších zemí. Státy, které používají jinou měnu, ji mají pevně vázanou na americký kurz. Americký dolar se značí USD, jeho dílčí jednotkou je cent. Mince jsou v hodnotě 1, 5, 10, 25 a 50 centů, 1 dolar. Bankovky se používají v hodnotě 1, 2, 5, 10, 20, 50 a 100 dolarů. Tato měna je nejvíce používaná v mezinárodních transakcích. Mnoho dalších států ji používá jako bankovní rezervu.

Název amerického dolaru pochází z Jáchymova. Na otázku, jak to bylo ze začátku, odpověděl etymolog z Ústavu českého jazyka a komunikace Filosofické fakulty UK PhDr. Jiří Rejsek. *„Na začátku byly stříbrné mince, které byly raženy v Jáchymově v Krušných horách. Německý název pro Jáchymov byl Joachimstal a ta mince, která se tam razila, se nazývala joachimstaler. A protože to bylo dlouhé slovo, bylo zkracováno na taler. Z toho se pak vyvinulo české tolar. To se šířilo do různých zemí Evropy, protože tyto mince měly dobrý zvuk, a dostaly se i do Anglie, kde byly přijaty v podobě dollar. Když v 18. století Spojené státy získaly nezávislost, hledaly vhodný název pro svoje oficiální platidlo, protože se chtěly odlišit od Francie, Anglie atd., sáhly po tomto pojmenování dollar, které od 16. století v Anglii žilo, ale nebylo prakticky využíváno. Takže v původu amerického dolaru je český tolar, který vznikl z jáchymovské mince na počátku 16. století.“*⁵

Americký dolar byl založen 6. července 1785 a 2. dubna 1792 byl redefinován v rámci výnosu Mint Act. Ten jej definuje jako stříbrnou minci specifikované hmotnosti, ražený státní mincovnou. Je dán přesný poměr zlata a stříbra na jeden USD. Americký dolar se značí písmenem S přeškrtnutím jednou či dvěma svislými čarami. Mezinárodní měnový fond také používá označení US\$.

⁵ FALTÝNEK, Vilém. (zprac.). Název amerického dolaru pochází z Jáchymova [online]. Praha: RSS, 2004-05-29 [2011-08-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/ceskonej/nazev-americkeho-dolaru-pochazi-z-jachymova>>.

V následující tabulce jsou vypsány osoby, které jsou vyobrazeny na bankovkách a mincích USD.

Tabulka č. 2 Dolarové mince a bankovky s vyobrazenými osobami

Nominální hodnota mincí	Vyobrazená osoba	Váha
1 Cent	Abraham Lincoln	2,50 g
5 centů	Thomas Jefferson	5,00 g
10 centů	Franklin D. Roosevelt	2,27 g
25 centů	George Washington	5,67 g
50 centů	John F. Kennedy	11,34 g
1 dolar	Susan B. Antony	8,10 g
Nominální hodnota bankovek	Vyobrazená osoba	
1 dolar	George Washington	
2 dolary	Thomas Jefferson	
5 dolarů	Abraham Lincoln	
10 dolarů	Alexander Hamilton	
20 dolarů	Andrew Jackson	
50 dolarů	Ulysses S. Grant	
100 dolarů	Benjamin Franklin	

Zdroj: vlastní zpracování, data www.penize.cz

3.2.2. Padělání a padělky

Padělání (jinak falzifikace) je nezákonné a považuje se za trestný čin. V trestním zákoníku České republiky je stanoven zákaz padělání. Pokud se osoba pokusí něco napodobit např. minci nebo bankovku a uvede ji do oběhu s cílem dosažení zisku, jedná se o podvod. Podvod je trestný čin. V České republice se za zlatou dobu falzifikace bere období od roku 1919 až do roku 1953. V této době docházelo k nejrozsáhlejším útokům na československou měnu.

Co je to penězokazectví? „V obecné představě jde o pokoutní činnost, která se odehrává nejčastěji v tajuplných sklepních prostorách, kde se točí klikou u jakéhosi aparátu, z něhož pak vypadávají zbrusu nové bankovky. Nepochybně příjemná romantická vidina, jak se snadno a rychle dostat k penězům. Nelze popřít, že někteří lidé si tímto způsobem vskutku pomohli. Nelze však popřít, že jiní – ač se to zdá být k nevíře – přišli prostřednictvím penězokazectví na mizinu. S penězokazectvím je to vůbec složité. Velmi

složitě. I s jeho příčinami, i s jeho následky.“⁶ Padělek je napodobenina již existující věci. Nepatří mezi ně jen mince a bankovky, ale i umělecká díla a další.

Počátky penězokazectví se objevily už dříve. Týkalo se celého světa. V dávných dobách lidé přemýšleli, jak vyrobit napodobeninu. Ani tenkrát to nebylo snadné, protože žádný kov nebyl tak těžký jako zlato. Ani olovo, pokryté tenkým plíškem zlata, nevážilo stejně. Napodobeniny se našly už z dob 400 let př. n. l., a to v období, kdy se používaly stříbrné mince. Jejich napodobeniny se vyráběly z mědi a byly přiletovány tenkou vrstvou stříbrného plíšku. Tyto napodobeniny působily věrohodně a byly téměř nerozpoznatelné. Přesto se dají po lepším prohlédnutí rozpoznat díky méně zřetelnému obrazu a nepřesně ohraničeným okrajům. Existovaly i další způsoby, jak ušetřit za materiál. Drobní padělatelé začali vyřezávat malé kousky pravých mincí. Poté tyto úlomky tavili a odlévali z nich nové mince. Otázkou zůstává, zda se jim tato činnost vyplatila. Zjištění takového činu se totiž trestalo uříznutím nosu, uší a v nejhorším případě i smrtí.

Proti padělání se v celém světě snažily bojovat mnohé instituce. V USA dokonce vznikla americká tajná služba, která tento problém sleduje a snaží se zasahovat. Aby se v USA udržela důvěryhodnost federální měny, vymyslel ministr financí Hugh McCulloch roku 1865 plán pro založení americké tajné služby ve Washingtonu. P. Wood byl postaven do jejího čela, protože měl zkušenosti s odhalováním padělků. O 70 let později bylo zjištěno, že podvodem přichází stát o 770 000 dolarů ročně. Po jmenování Franka J. Wilsona do čela služby v roce 1937 se tato situace výrazně zlepšila. Měl nápad, který se po jeho realizaci stal velice úspěšným. Agenti tajné služby chodili do bank a k obchodníkům a dávali jim pokyny a popisky, jak rozeznat falešné bankovky. O padělatelství byl natočen také film. Roční ztráty se snížily o 93 procent. Odhaduje se, že hlavní náplní práce tajné americké služby je především ochrana prezidenta a jeho blízkých. Hlavní součástí jejich práce je ve velké míře také vyšetřování padělání peněz. V roce 2003 byla část tajné služby z ministerstva financí přeložena na ministerstvo pro vnitřní bezpečnost.

⁶ HLINKA, B., *Atentáty na peníze*, s. 7

Kromě americké tajné služby existuje také mnoho dalších zahraničních organizací, které se zabývají především praním špinavých peněz. „*Po činnostech souvisejících s praním špinavých peněz v různých zemích se snaží pátrat několik mezinárodních skupin, mimo jiné Financial Stability Forum (FSF), Financial Action Task Force (FATF) a OECD. Zašli dokonce tak daleko, že vyhotovily seznamy zemí, vyznačujících se laxností a nespoluprací v přístupu k tomuto závažnému problému.*“⁷ Praní špinavých peněz se provádí většinou způsobem, kdy se zločinci snaží různými technikami a okličkami vložit ilegálně získané peníze na účty legálních bank z různých zemí. Peníze se ztratí mezi ostatními a zločinec tak uskuteční několik bankovních převodů přes více účtů a získá „vyprané peníze“.

Je všeobecně známé, že dolar je považován za vůbec nejvíce padělavatelný. Tvrdí to i autor knihy Průvodce globální ekonomikou Randy Epping: „*Nejčastěji padělanou světovou měnou je americký dolar. V roce 1993 bylo ve Spojených státech amerických hlášeno zabavení padělaných bankovek v hodnotě 20 milionů dolarů, ale dalších 121 milionů bylo zabaveno v jiných zemích. Velké množství padělaných dolarů také obíhá v Asii, na Středním východě a ve východní Evropě, aniž by se někdy vrátily do oblastí, kde mohou být identifikovány. Odhaduje se, že pětina všech bankovek v Rusku – dolarů i rublů – jsou padělky. Dnešním hlavním původcem padělaných dokumentů je Indie.*“⁸

Úřad spojených států amerických v roce 1996 začal vydávat novou generaci bankovek. Pozměněn byl hlavně mikrotext a bezpečnostní vlákna. Používá se papír s vodotiskem, na bankovkách je větší portrét umístěný mimo střed bankovky a obsahuje více detailů. V pozadí je drobný tisk, který je těžko napodobitelný. Číslice v pravém dolním rohu jsou tištěny speciálním inkoustem, který mění barvu podle úhlu, pod kterým se na něj člověk dívá. Bezpečnostní vlákno se liší u bankovek s různými nominálními hodnotami. Pod ultrafialovým světlem září odlišnou barvou. Tato výrazná změna dolaru byla od roku 1929 první a jediná.

⁷ EPPING, R., *Průvodce globální ekonomikou*, s.168

⁸ INNES, B., *Falza a padělky*, s. 26

3.3. DOLARIZACE

Dolarizace je označení procesu, kdy určitá země opouští svou měnu a nahrazuje ji novou, oficiální měnou. Zákonným platidlem se stává americký dolar. Země většinou nejsou ochotny svou měnu ztratit, protože je to jejich mezinárodní symbol. Centrální banka pak musí vyměnit cizí oběživo za své původní, které je nutné stáhnout z oběhu. Hlavním důvodem dolarizace zpravidla bývá přínos v podobě eliminace měnových krizí. Pokud stát nemá domácí měnu, nemůže nastat prudká devalvace domácí měny, a tím se zabrání negativním vlivům na domácí ekonomiku. Dalším přínosem jsou nižší náklady na zahraničí úvěry z důvodu snížení úvěrového rozpětí země. *„Dolarizace může přinést také jiné užítky. Hlubší finanční a ekonomická integrace do světové ekonomiky je podporována nižšími transakčními náklady a zajištěnými cenami v dolarech.“*⁹ Předpokladem největšího užítku dolarizace je nevratná změna směrem k nižší inflaci, fiskální odpovědnost a transparentnost.

Dolarizace má své nevýhody. Stát, který přijme dolarizaci, přichází o tzv. ražebné. Centrální banka státu, která platidlo razí, tento zisk získá. Pak převádí tuto částku do státního rozpočtu. V případě dolarizace částku získá USA na úkor dolarizovaného státu. Další nevýhodou je opuštění vlastní kurzové politiky, pod kterou spadá možnost devalvace v případě velkých finančních šoků. Devalvací měnového kurzu by totiž stát mohl snížit riziko selhání státu a zlepšit domácí ekonomiku. Obávaný je fiskální schodek nebo nedostatečné regulace. K červnu roku 2002 bylo oficiálně 32 plně dolarizovaných zemí. Mnoho dalších zemí je dolarizováno silně, nikoli však zcela. Ekvádor, Salvádor, Portoriko a Panama jsou jediné větší země s plnou dolarizací. Jejich zákonným platidlem je americký dolar.

České republiky by se týkala eurizace. Po vstupu do Evropské unie Česká republika měla podlehnout eurizaci. To je dobrovolné nahrazení české koruny eurem. Jedná se o stejný případ jako dolarizace, ale s jinou měnou. Platidlem by nebyla koruna, ale euro. České republiky se netýká nadměrné zadlužení v zahraničí, a proto by se zdála eurizace pro ČR nevýhodná. Ale přijetím eurizace by ČR ročně získávala podíl z ražebného, takže by o něj

⁹ JÍLEK, J., *Peníze a měnová politika*, s.641

nepřišla. Výhody by převážily její náklady a dalo by se předpokládat, že euro by úspěšně nahradilo českou měnu. V současné době prochází Evropská unie velkou krizí. Proto je pro ni kladný fakt, že má Česká republika vlastní měnu a odmítá měnu společnou.

3.4. ZLATÝ STANDARD

3.4.1. Podstata zlatého standardu a jeho historie

Měnový systém probíhající v minulosti byl zlatý standard. Podstatou systému je vázanost dolaru na zlato, které je jeho měřítkem. Množství ryzího zlata určuje hodnotu měny. Ražba a oběh zlatých mincí jsou součástí tohoto měnového systému. Poměr zlata a domácí měny představoval společnou světovou měnu. V dnešní době se používají bankovky, které nejsou kryté zlatem. Důvodem jejich používání je vyvinutá měnová politika a kvalitní opatření centrálních bank, které zajišťují cenovou stabilitu. Z historických dat je to právě rok 1717, kdy sir Isaac Newton nechtěně nadhodnotil zlato nad stříbrem. Od této doby začali lidé měnit stříbro za zlato. Roku 1816 byl zaveden čistý zlatý standard, ale bankovky byly směnitelné až o 5 let později. Ve Spojených státech byl zlatý standard zaveden v roce 1900 zákonem o zlatém standardu. V roce 1933 prezident Franklin D. Roosevelt zakázal soukromé vlastnictví zlata a nařídil vytvořit systém pevných směnných kurzů.

Zlatý standard měl své výhody například stabilizační a samoregulační vliv na ekonomiku. Také zabraňoval státnímu dluhu, rozpočtovým schodkům a obchodnímu deficitu. Oproti tomu bylo nevýhodou, že země byla závislá na množství zlata, nikoliv na hospodaření a vynalézavosti obyvatel a podniků. V dnešní době platí, že hodnota peněz není dána její hmotnou hodnotou, ale nabídkou a poptávkou po penězích a nabídkou a poptávkou ostatního zboží a služeb v ekonomice.

Mezinárodní zlatý standard vznikl z národních zlatých standardů. Táhly ho tržní síly. Velkou roli sehrály centrální banky, u kterých se předpokládalo dodržování veškerých předpisů a pravidel. „ *Ve skutečnosti však řada centrálních bank porušovala tato pravidla,*

nezvyšovaly své diskontní úrokové míry či nepoužívaly“ zlaté“ nástroje, aby byla ohrožena konvertibilita. Byla tolerována, protože účastníci trhu považovali akce centrálních bank za dočasné snahy o vyhlazení úrokových měr a ekonomické aktivity.“¹⁰ Dnes je známo, že dlouhodobý kapitál Evropy se díky zlatému standardu za období čtyř dekad přesunul na území USA. První světová válka přinesla finanční krize, které byly sice zažehnány, ale zapříčinily změny v hospodaření se zlatými rezervami. Ani znovuzavedení zlata ve dvou variantách už nezabránilo zániku zlatého standardu.

3.4.2. Období po 1. světové válce a jeho vliv na zlatý standard

Kvůli znehodnocení měn jako libra, frank nebo tehdejší marka a k obavám poválečné inflace nebo nestability měnových kurzů se většina zemí dohodla na znovu založení zlatého standardu, ovšem s danými změnami. Nově založený a pojmenovaný zlatý měnový standard měl být odlišný právě ve zlatém slitku oproti zlatým mincím. Tak znovu nastalo období možnosti směnitelnosti domácí měny za zlato.

Především pro Británii bylo výhodné vrátit se ke zlatému standardu. Dříve byla britská libra definována jako hmotnost zlata odpovídající 4,86 dolaru. Díky inflaci na konci druhé světové války spadla hodnota libry na 3,50 dolaru. Ačkoliv by bylo vhodné v novém Zlatém standardu vymezit hodnotu libry na 3,50 dolaru, i přesto se Britové rozhodli vrátit se k původní hodnotě, což bylo 4,86 dolaru. Toto tažení později vedlo ke vzniku hospodářské krize v roce 1929. Snaha o zachování si své prestiže, by měla úspěch jen tehdy, pokud by Británie realizovala drastickou deflaci peněžní nabídky a cenové hladiny. „Deflace ale z politických důvodů nepřicházela v úvahu, protože nárůst moci odborů zesílený národním systémem pojištění v nezaměstnanosti způsobil, že mzdy se nemohly přizpůsobovat směrem dolů. Aby mohlo k deflaci dojít, musela by britská vláda zvrátit trend růstu státu blahobytu. Britové ale chtěli pokračovat v inflaci.“¹¹ Důsledkem bylo, že ve 20. letech se silně omezil vývoz a vzrostla nezaměstnanost. Británie problém vyřešila tak, že na Ženevské konferenci v roce 1922 usilovala o vytvoření standardu zlaté devizy. Toto úsilí se stalo skutečností. Hlavním plusem pro Británii bylo přinucení ostatních zemí

¹⁰ JÍLEK, J., *Peníze a měnová politika*, s. 592

¹¹ MURRAY, N., *Peníze v rukou státu*, s.92

přijmout zlatý standard na nadhodnocených paritách. Inflace se zdála být neomezená a státní deficit nebezpečně rostl. Došlo ke krachu bank provádějících inflaci po celé Evropě. To vedlo k opuštění zlatého standardu. Tento systém se neudržel déle než 6 let. Lze shrnout, že problém byl mezi schodkovými a přebytkovými zeměmi, nedodržování pravidel a ztráta důvěry v tento systém.

3.4.3. Období 2. světové války – poslední snaha udržení zlatého standardu

Poslední formou zlatého standardu byl takzvaný zlatý (brettonwoodský) standard, který našel své počátky v USA. Spojené státy se po druhé světové válce staly velmocí a chtěly pomoci Velké Británii úplnou liberalizací svého obchodu. Tak se dolar stal světovým hegemonem a vznikl zlatý dolarový standard, čímž byl založen systém pevných měnových kurzů. V podstatě šlo o to, že USA směňovaly dolary za zlato a ostatní země jejich měnu za dolary. Tento systém fungoval dlouho. O nefunkčnosti se začalo spekulovat až poté, co docházelo ke krátkodobým selháváním systému a hlavně potom, co v 70. letech došlo k inflaci v USA. Rozdílný růst členských zemí a především devalvace Velké Británie, Španělska, Dánska, Izraele a Nového Zélandu roku 1967 byl začátkem spekulací o revalvaci marky vůči dolaru. Tato hrozba pro USA se naplnila. Marka revalvovala oproti dolaru, to způsobilo snížení kurzu. Další propad dolaru nastal poté, co se německá spolková vláda rozhodla uvolnit měnový kurz tehdejší marky. Roku 1971 prezident Richard Nixon oznámil konec směnitelnosti dolaru za zlato, a tím pádem došlo ke kolapsu brettonwoodského systému.

Tabulka č. 3 Země klasického zlatého standardu v průběhu 19. století

Země	Období
Spojené státy americké	1879-1917
Francie	1878-1914
Německo	1871-1914
Kanada	1854-1914
Švýcarsko	1878-1914
Řecko	1885, 1910-1914
Rusko	1897-1914
Egypt	1885-1914
Japonsko	1897-1917
Brazílie	1888-1889, 1906-1914

Zdroj: vlastní zpracování, data <http://EH.net>

V tabulce jsou vypsány země, které byly v průběhu 19. století součástí klasického zlatého standardu. Jsou to země uplatňující jako typ zlatého standardu mince. Z tabulky lze vyčíst období, po které se daná země v měnovém systému vyskytovala.

3.5. BRETTONWOODSKÝ SYSTÉM

3.5.1. Brettonwoodský měnový systém (od vzniku po zánik) a jeho cíle

Brettonwoodský systém je mezinárodní měnový systém, který vznikl ve dnech 1. až 22. července konferencí zástupců 44 spojeneckých států v New Hampshire, USA roku 1944. O rok později se stal platným a trval až do roku 1971. „*Systém pevných měnových kurzů využívaný v rámci Mezinárodního měnového fondu v letech 1945 až 1971. Kotvou kurzového systému byl americký dolar pevně navázán na zlato v poměru 35 USD*

za troyskou unci(31,10348g.). Postavení dolaru vyplývalo ze silné ekonomické a politické pozice USA po válce. Důvěryhodnost systému spočívala na závazku americké vlády směřovat dolary za zlato centrálním měnovým institucím členských zemí MMF podle stanoveného zlatého obsahu dolaru.“¹²

Cílem bylo dodržování pevných směnových kurzů, zabránění jejich výkyvům a neomezování pohybu mezinárodního kapitálu a vytváření příznivých podmínek pro mezinárodní obchod i pohyb kapitálu. Měnová parita ve zlatě či amerických dolarech byla podmínkou pro členské země. Od základní parity maximálně 1 procento se směly provádět devizové operace. Pokud se procenta zvedla na 10, jednalo se o další postup s MMF. Členské země byly zavázány devizovými intervencemi. Do doby, kdy bylo postavení dolaru vysoké, „bretton-wood“ fungoval bez větších problémů. Ale jakmile dolar začal ztrácet svou stabilitu, byl systém ohrožený. V roce 1971 USA odstoupily z funkce garanta Bretton-woodského systému a zanikla možnost směnitelnosti dolaru za zlato. Systém pevných kurzů byl nahrazen plovoucími kurzy.

3.5.2. Hospodářská krize ovlivňující měnový systém

Existuje mnoho mezinárodních finančních institucí, které mají celosvětový význam a působnost. Patří mezi ně i Mezinárodní měnový fond a Světová banka. Jsou to mezinárodní vládní organizace se statutem odborné organizace OSN. „Myšlenka mezinárodního měnového společenství vznikla ve 30. letech v období světové hospodářské krize a následující deprese, která ochromila svět mezinárodních financí i mezinárodní směnu. Výsledkem této krize byl do té doby bezprecedentní pokles produkce a nárůst nezaměstnanosti. Problémy zasahující reálný sektor ekonomiky se přenesly rychle i do oblasti finanční. Bankroty bank vedoucí k nedůvěře v papírové peníze a ke zvýšené poptávce po zlatě měly za následek, že řada států byla nucena opustit systém volné směnitelnosti svých měn za zlato na základě fixního kurzu. Dlouhodobě pevné směné kurzy mezi jednotlivými měnami ztratily svoji kvótu.“¹³ Země ze zachovalými měnami, jako například americký dolar, se staly předmětem hromadění. Důsledkem toho byl nedostatek

¹² HINDLS, R., HOLMAN, R., HRONOVÁ S., a kol, *Ekonomický slovník*, s.34

¹³ LIŠKA, V., STAVÁREK, D., *Světové a regionální finanční instituce*, s.19

peněz pro platební účely a pokles intenzity finančních vztahů mezi jednotlivými zeměmi hlavně pro ty země, které směnitelnost za zlato opustily a mezi těmi, které ji zachovaly. To vedlo k poklesu objemu mezinárodního obchodu, který zpětně působil negativně na ekonomickou aktivitu a zaměstnanost.

3.6. PLATEBNÍ STYK USA

Platební styk se uskutečňuje ve všech zemích. Přesuny peněz v mnoha státech i mezi daným státem a USA probíhají v dolarech. Jedná se o velké finanční toky, ke kterým je třeba brát v úvahu dolar jako hlavní světovou měnu. „*Platební styk je možno definovat jako vztah mezi plátcem a příjemcem platby, při kterém dochází k uskutečnění platby, tedy k převodu peněžních aktiv mezi plátcem a příjemcem. Peníze při tom plní jednu ze svých základních funkcí – funkci prostředku směny.*“¹⁴ V následující kapitole budou popsány tři americké platební systémy, a to Fedwire, clearingový mezibankovní platební systém a automatizovaná clearingová centra. Tyto systémy zajišťují velké transakce dolarových prostředků.

3.6.1. Elektronický systém Fedwire

Fedwire je elektronický systém, umožňující rychlý přenos finančních prostředků. Na tento systém je napojeno více než 9 000 bank. Banky jako finanční instituce mohou elektronicky převádět velké částky jako například federální prostředky, při koupi či prodeji cenných papírů. Také slouží k přesunu časově kritických domácích i mezinárodních plateb nebo také k převodu částek souvisejících s americkými státními dluhopisy. *Federal Reserve Board* (Federální rezervní úřad) uvádí, že k roku 2007 byla průměrná denní hodnota převodů přes tento fond přibližně 2,7 bilionů amerických dolarů. Tomuto systému se říká „Federal Reserve wire network“ nebo také systém zúčtování plateb používaný metodou RTGS. Fedwire je využíván především americkým ministerstvem financí a jinými federálními agenturami.

¹⁴ POLOUČEK, S., a kol., *Bankovníctví*, s. 141

3.6.2. Clearingový mezibankovní platební systém

Elektronický systém zvaný CHIPS se používá v USA. Je důležitý pro cizoměnové a eurodolarové platby. „*Tento systém obsluhuje New York Clearing House a spojuje asi 130 bank v New Yorku.*“¹⁵ Funguje přes banky v New Yorku, kde většinou mají ostatní banky pobočku. CHIPS převádí likviditu dané banky. Tento systém má daná pravidla a kritéria, díky kterým zamezí zaslání prostředků nelikvidním bankám. Proti bankrotu je CHIPS chráněna mechanismem založeným na sdílení ztráty ostatními bankami v systému. Sdílení je založeno na poměru úvěrového limitu každé ze zbývajících bank vůči zbankrotované bance.

3.6.3 Automatizovaná clearingová centra

Automatizovaná clearingová centra, v USA značená ACHs patří mezi ty pomalejší systémy, týkající se elektronických plateb. Nepatří mezi on-line systémy. Je to způsob, jak se dostanou informace v elektronické podobě do ACH. Jsou zde započteny platby, které přichází z různých bank. Konečná částka je převedena přes Fedwire. Automatizovaná clearingová centra mají v první řadě za úkol zpracovávat úhrady a inkasa.

3. 7. CENTRÁLNÍ BANKA

3.7.1. Definice centrální banky

Obecným cílem centrální banky je usilování o to, aby se ekonomika nevychylovala ze správného směru. „*Centrální banka sleduje různé ekonomické ukazatele, především objednávky výrobních podniků, rozvoj bydlení, spotřební úvěry, maloobchodní obrat, výrobu, stavební činnost a zaměstnanost, to vše ve snaze nedopustit přehřátí ekonomiky. Zjištěné aktuální situaci potom přizpůsobuje nabídku peněz a úrokové míry s cílem*

¹⁵ JÍLEK, J., *Peníze a měnová politika*, s. 734

*udržovat správný směr a tempo vývoje ekonomiky.*¹⁶ Centrální banka se zaměřuje především na množství peněz v ekonomice. Zvyšuje či snižuje nabídku peněz. Také má dohled nad finanční strategií státu a vykonává dozor nad bankovní a finanční soustavou.

V USA jmenuje šéfa U.S. Federal Reserve prezident, ale i přesto nemůže vláda ovlivňovat nabídku peněz.

3.7.2. Základní funkce a povinnosti centrální banky

Centrální banka je nepodnikatelský subjekt a jejím úkolem není dosahování zisku. V několika bodech lze shrnout základní úkoly tohoto subjektu. Za prvé plní emisní funkci. Emisní funkce znamená, že banka má jako jediná právo (tzn. monopol) emitovat. Pod tuto činnost spadá doplňování, nahrazování opotřebovaných, vyměňování poškozených a bez náhrady odebrání padělaných peněz. Za druhé je to banka bank a státu, což znamená, že vede účty a provádí peněžní operace pro vládu, státní orgány a organizace a místní samosprávu. Bankám poskytuje úvěry nebo také stanovuje pravidla pro komerční poskytování úvěrů. Za třetí působí jako správce měnových rezerv a státního dluhu. Centrální banka provádí finanční operace vlády, operuje se státními cennými papíry a uskutečňuje kurzovou politiku. Jedním z dalších úkolů centrální banky je bankovní dozor. Je to právo prověřovat legálnost bankovních operací, udělování bankovních licencí, dohlížení nad peněžními a kapitálovými trhy. Seznam úkolů zakončuje reprezentace jak ve své zemi, tak v zahraničí. V USA plní centrální banka několik různých funkcí a potřebuje k tomu více institucí. Jsou jimi státní pokladna (U. S. Treasury) a Správa federálních rezerv (Federal Reserve Board). Státní pokladna má za úkol půjčování prostřednictvím emisí státních pokladničních poukázek a dluhopisů. Správa federálních rezerv se stará o stanovování finanční strategie a dohlížení na výrobu bankovek a mincí v Úřadu tisku a rytí (Bureau of Printing and Engraving).

¹⁶ EPPING, R., *Průvodce globální ekonomikou*, s.54

3.8. MĚNOVÉ KURZY, JEJICH STANOVENÍ, ZMĚNY A VLIVY, KTERÉ NA NĚ PŮSOBÍ

*„Měnový kurz je cena jedné měny vyjádřená v jiné měně, neboli poměr, v jakém se směňují navzájem dvě cizí měny. U volně směnitelných měn je výše měnového kurzu určována na základě vývoje nabídky a poptávky po dané měně, přičemž ve většině vyspělých zemí je udržován v určitém pásmu na základě intervencí centrálních bank. Z hlediska lhůty, ve které dochází k realizaci obchodu, jsou rozlišovány promptní měnové kurzy, které se týkají obchodů vypořádaných do dvou obchodních dnů, a termínové měnové kurzy, jejichž vypořádání je později než během dvou obchodních dnů.“*¹⁷ Stručně řečeno, měnový kurz udává počet jednotek domácí měny za jednotku měny zahraniční. Kdyby byl kurz dolaru 19,80 CZK/USD znamenalo by to, že měnový kurz české koruny k americkému dolaru je 19,80 Kč za 1 USD. Tedy 1 dolar má hodnotu 19,80 Kč.

Existují dvě formy a možnosti, jak stanovujeme kurz. U nesměnitelných měn se kurzy netvoří na devizových trzích, proto s nimi není možné obchodovat v mezinárodním rámci. Jsou nepružné a jsou striktně stanovené centrálními orgány jednotlivých států, kde se používá nesměnitelná měna. U směnitelných měn jsou to volně pohyblivé kurzy, řízené pohyblivé kurzy a kurzy vázaných měn. Volně pohyblivé kurzy kolísají v závislosti na nabídce a poptávce po dané měně. Centrální banka nezasahuje do obchodování. Jiné je to s řízenými pohyblivými kurzy. Centrální banka se snaží různými nástroji zasahovat do monetární politiky, pokud se kurz výrazně odchyluje od flukтуаčního pásma bankou stanoveného. Třetí možností stanovení kurzu měn je, když je hodnota stanovena pomocí významné měny nebo předem stanoveného a mezinárodně uznávaného koše určitých měn.

Na měnový kurz působí různé aspekty. Patří sem například nabídka a poptávka po měně, nákupy a prodeje, saldo obchodní a platební bilance, výši úrokových sazeb, ekonomická a politická situace a další aktuální události. Tyto faktory se dají považovat za základní v působnosti na měnový kurz.

¹⁷ RADOVÁ, J., a kol, *Finanční matematika pro každého*, s. 211

Vše má svou hodnotu stejně jako měnový kurz, který vyjadřuje cenu měny. Je to poměr mezi jednotlivými měnami. Měna představuje zákonné platidlo platné na vymezeném území. Existují různé měny, tou nejpoužívanější je americký dolar, následuje ho euro a mezi další nejpoužívanější měny ve světě patří čínský jen, indická rupie, japonský jen, britská libra, ruský rubl a brazilský real. Všechny měny jsou součástí měnového trhu, na němž se vzájemně směňují. Měnový trh je místo, na kterém se denně uskutečňují obchody za stovky miliard dolarů. Za jeho účastníky se považují osoby, které potřebují zahraniční měnu např. z důvodů rekreace. Turisté vyměňují svou domácí měnu, aby získali zahraniční měnu, nezbytnou k pobytu v dané zemi. Další skupinou jsou mezinárodní obchodníci, kteří v zahraničí prodávají své zboží a služby a cizí měnu pak mění za domácí. Využijí ji například pro úhrady svých závazků ve své domácí zemi. Třetí skupinu tvoří mezinárodní investoři. Tzv. přímí investoři podnikají v cizích zemích, a tudíž poptávají cizí měnu k investicím do podnikání v zahraničí a portfolioví investoři také poptávají cizí měnu, ale za účelem investic do zahraničních akcií a zahraničních dluhopisů. Své peníze pak ukládají v zahraničních bankách. Jde o zahraniční měnu. Poslední čtvrtou skupinu tvoří měnoví spekulanti. Ti vydělávají na změnách kurzů tak, že nakupují v době, kdy je měna co nejlevnější a prodávají ji ve chvíli, kdy je pro ně drahá. Klíčem k jejich úspěchu jsou informace, které dávají směr k vyhodnocení cen měn. A nakonec je to centrální banka, která může nepřímo ovlivňovat měnové kurzy.

V následujícím odstavci budou popsány typy kurzovních režimů. Systém měnových kurzů ovlivňuje vývoj jednotlivých měn. Proto je důležité jim věnovat pozornost. Rozdělujeme je na měny nesměnitelné a směnitelné. *“Nesměnitelné měny nejsou obchodovány na mezinárodních měnových trzích a jejich kurz není proto utvářen interakcí nabídky a poptávky, nýbrž na základě administrativního rozhodnutí. Takto stanovený měnový kurz bývá často zcela odtržen od reálného ekonomického vývoje a způsobuje zaostávání domácí ekonomiky díky jejímu neefektivnímu fungování. V zemích s nesměnitelnou měnou také bývá často vyhlášováno několik různých měnových kurzů, lišících se buď účelem použití, nebo typem uživatelů, pro které jsou určeny.”*¹⁸

¹⁸ KALÍNSKÁ, E., *Mezinárodní obchod v 21. století*, s. 87

Kurzy směnitelných měn jsou určovány nabídkou a poptávkou. Rozlišuje se vnitřní a vnější směnitelnost, kde vnitřní směnitelnost představuje obchodování pouze na domácím devizovém trhu. Vnější směnitelnost představuje směnitelnost v rámci celé platební bilance. Měnitelné kurzy dále rozlišujeme na flexibilní (floating) a fixní. Flexibilní neboli volně plovoucí měnový kurz má Eurozóna, Spojené státy, Velká Británie, a další země. Centrální banka dané země sleduje inflaci, ale nezasahuje u změn kurzu. Fixní neboli pevný měnový kurz znamená, že centrální banka dohlíží na výši měnového kurzu a v případě nadměrného znehodnocování poptává domácí měnu, kvůli dalšímu znehodnocování. Nevýhodou je, že centrální banka nakupuje či prodává devizové rezervy a ovlivňuje domácí zásobu. Při snížení kurzu tyto rezervy nakupuje v opačném případě prodává. Pevný měnový kurz přináší řadu dalších nevýhod, například vyšší export než import dané země kvůli odtrženosti od výrobních faktorů, vysoká míra inflace, měnová krize či vznik nebezpečných cenových bublin.

Měnové kurzy na mezinárodních devizových trzích jsou pohyblivé v závislosti na nabídce a poptávce po měně. Můžou nastat dvě situace. První z nich se nazývá apreciacie neboli zhodnocení měny nebo naopak depreciace, což znamená znehodnocení měny. U zhodnocení měny mohou nastat situace, kdy měna posiluje vůči jiné. Na příkladě dolaru a koruny platí, že za jeden dolar je třeba vydat méně českých korun. Znehodnocení je opačná situace, kdy je nutné vydat větší částku za dolar. Systém fixního měnového kurzu se nazývá revalvace. Flexibilní kurz je pojmenován apreciacie. Devalvací by byla situace znehodnocení měny centrální bankou v systému fixního kurzu. V případě znehodnocení na základě působení tržních sil, tedy na základě změny poptávky a nabídky, by se jednalo o depreciaci.

Oba případy tedy zhodnocení i znehodnocení měny mají negativní dopady. V první řadě to má dopad na bilanci zahraničního obchodu. *„Po znehodnocení domácí měny je zahraniční zboží pro domácí subjekty dražší, a proto dojde za jinak stejných podmínek k poklesu dovozu domácí země. Naopak pro zahraniční zákazníky je domácí zboží levnější, a proto dojde ke zvýšení exportu domácí země. V případě zhodnocení domácí měny je situace opačná. Zhodnocení měny zlevňuje dovážené zboží pro obyvatele domácí země a zdražuje*

vyvážené zboží pro zahraniční zákazníky.“¹⁹ Další faktor ovlivňující měnu je pohyb kapitálu. U zhodnocení domácí měny je to tak, že domácí investor získá za stejnou částku domácí měny více zahraniční měny. Nákup tak vychází levněji. To znamená opak pro zahraničního investora, nakupujícího aktiva v domácí zemi. Při znehodnocení domácí měny musí domácí investor na stejnou sumu zahraniční měny vynaložit více své domácí měny, potom ho nákup vyjde draž. Ale pro zahraničního investora je tato situace opačná. Třetí a poslední faktor ovlivňující domácí měnu je zahraniční zadlužení. V reálném životě to probíhá tak, že si firmy nebo stát popř. občané půjčují peníze nebo zakládají úvěry v zahraniční měně. Nečekané znehodnocení domácí měny způsobí dražší splácení, tzn. vyšší náklady. Samozřejmě opačná situace je pro stát, firmy nebo občana pozitivní. Zůstává ale otázkou, zda se tento „risk“ vyplatí.

Existují dva způsoby kotování devizových kurzů, přímé a nepřímé. Obecně kotování vyjadřuje, jak se zapisují kurzy. Vždy bude z pohledu jedné země přímé a z pohledu druhé nepřímé. Přímé kotování v podstatě určuje cenu jednotek domácí měny na jednu jednotku cizí měny a naopak nepřímé kotování je množství jednotek cizí měny na jednotku domácí měny. Na příkladě 25,00 CZK/1 USD by to znamenalo přímé kotování z českého pohledu a nepřímé z amerického pohledu.

Není pravidlem, že by měly být všechny měny vzájemně kotovány, ale všechny měny jsou kotovány vůči dolaru. Proto se často zjišťuje kurz dané měny vůči dolaru. „Pro každý měnový pár na devizovém trhu navíc existují dvě ceny, a to nákupní devizový kurz (*bid rate*) a prodejní devizový kurz (*ask rate*). Tento způsob vyjadřování devizových kurzů se nazývá *dvoucestné kotování*. Jsou-li například nějakou bankou pro měnový pár CHF/USD kotovány kurzy 1,3932 a 1,3942, bude banka *bid* kurz 1,3932 CHF za 1 USD používat pro nákup USD (prodej CHF) a *ask* kurz 1,3942 CHF za 1 USD pro prodej USD (nákup CHF).“²⁰ Klient banky bude na situaci pohlížet opačně.

Banky či směnárny denně zveřejňují kurzovní lístek. Jde o kurzy devizového trhu, které jsou pravidelně aktualizovány každý pracovní den. K nalezení jsou v něm nejen aktuální kurzy cizích měn, ale také historické kurzy, které byly stanoveny již v minulosti. Slouží

¹⁹ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L., *Finanční vzdělání pro střední školy*, s. 89

²⁰ POLOUČEK, S., *Bankovníctví*, s. 659

pro neobchodní účely jako je ohodnocování závazku a pohledávek nebo daňová a celní řízení apod. V následující tabulce je vidět, jaké změny nastaly v jeden konkrétní den.

Tabulka č. 4 Kurzovní lístek vybraných měn ze dne 10. února 2012

Název měny	Kód měny	Kurz	Změna	Vývoj
Euro	EUR	25,250	-1,08	pokles
Maďarský forint	HUF	8,603	-0,18	pokles
Japonský jen	JPY	24,651	-1,19	pokles
Polský zlotý	PLN	5,985	-0,41	pokles
Americký dolar	USA	19,143	-1,79	pokles

Zdroj: vlastní zpracování, data www.akcie.cz

Tabulka představuje podobu, se kterou je možné se setkat. Zobrazuje kód měny a kurz, který je daného dne platný. První řádek ukazuje, že jedno euro značí se EUR má ke dni 10. února 2012 hodnotu 25,250 Kč a v současné době jeho hodnota poklesla.

Aktuální kurzy jsou platné jeden den. Stanovují se každý den ve 14:15 hodin s platností na aktuální den. ČNB pravidelně tyto kurzy zveřejňuje. Z kurzovních lístků lze vyčíst vývoj kurzů cizích měn. Lze je použít pro neobchodní účely.

4 VLASTNÍ PRÁCE

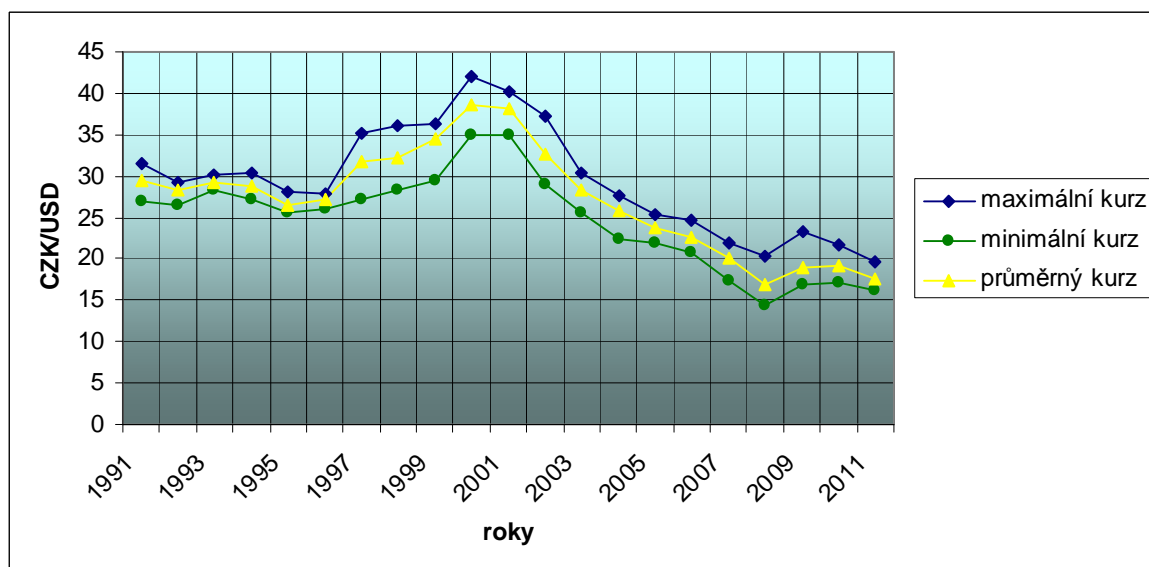
4.1. VÝZNAM MĚNOVÉHO TRHU A JEHO ZMĚNY ZA POSLEDNÍCH 20 LET

Měnový trh je největším trhem na světě. Obchoduje se téměř pořád. Měnový trh ovlivňuje spousta faktorů.

Měnový trh je decentralizovaný, jinak řečeno, neexistuje konkrétní místo, na kterém se obchoduje. Mnoho lidí pracuje na měnovém trhu a všichni se snaží vydělat na pohybech měnových kurzů. Například dealeři finančních společností jsou jedni z těch, kteří sledují vývoj kurzu. Pokud by byl dolar v Tokiu jen nepatrně levnější, hned by nastala chvíle nákupu, v Londýně by se pak prodával draž. Jedná se jen o malý rozdíl, ale ve skutečnosti jsou to obrovské sumy peněz. A proto, aby nákup a prodej proběhl co nejrychleji, musí dealeři reagovat na situace, které ovlivní výši kurzu. Co by mohlo být faktorem změny kurzu v USA? Dříve by to mohla být hospodářská krize, recese, hypoteční krize, přírodní katastrofy nebo například teroristické útoky. V posledních týdnech změny zapříčiňují zátěžové testy amerických bank nebo celosvětová ekonomická krize. Příklad změny úrokové sazby je nejspíše hlavním faktorem, který jak z každodenního, tak dlouhodobého hlediska určuje směr měnových kurzů. Odráží totiž inflaci a inflační očekávání, která mají velký vliv na měnové kurzy. Pokud by guvernér americké centrální banky prohlásil, že by bylo dobré zvýšit úrokové sazby, dolar by posílil během několika vteřin po tomto prohlášení. Mezi další determinanty patří také údaje o zaměstnanosti, obchodním a fiskálním deficitu, geopolitická situace, parlamentní či prezidentské volby a jiné významné události. Jsou to také makroekonomická data, hovořící analytici, hospodářské výsledky a další informace, získané z různých médií a jiných oblastí, které jsou příčinou změny kurzu, jeho poklesu nebo růstu.

V následujících grafech jsou vyobrazeny výkyvy kurzu z různých pohledů odlišných období v USA.

Graf č. 1 Kurzy devizového trhu v období let 1991-2011

Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB

Graf představuje změny kurzů při jejich maximální, minimální a průměrné hodnotě. Z grafu vyplývá, že v nejextrémnějších případech se nejvyšší a nejnižší hodnoty v období od roku 1991 lišily o 27,67 Kč. V roce 2000 dosahoval koruno-dolarový kurz nejvyšší hodnoty za toto období, 42,12 Kč za dolar. V roce 2008 byl kurz nejnižší a dosahoval hodnoty 14,45 Kč za dolar.

Co ovlivňuje měnový kurz? V úvodu kapitoly Měnový trh jsou popsány situace způsobující změnu kurzu. Dá se také říci, že česká koruna posiluje, a proto je nutné vynaložit mnohem menší částku na nákup dolaru než před 10 lety, ale měnový kurz obecně ovlivňují především aspekty dočasného či dlouhodobého charakteru.

Příkladem může být období po teroristických útocích na USA v roce 2001. Centrální bankéři v USA měli strach z recese, a tak americká centrální banka prudce snížila úrokové sazby. Úvěry tak byly dostupnější, každý si mohl půjčovat. Nastalo období, kdy lidé ani organizace nebyli schopni splácet. Začalo docházet k přehřátí ekonomiky. To také mělo velký vliv na krizi v Evropské unii. Z grafu jasně vyplývá, že maximální kurz se opravdu v období od roku 2001 stále zmenšoval a až dodnes nedošlo k jemu nárůstu na tehdejší hodnotu. Tento pokles měl své počátky již o rok dříve a to v roce 2000. Je možné, že se

recese očekávala, a proto klesal kurz už tenkrát. Je také možné, že na kurz působily jiné aspekty.

Tabulka č. 5 Kurzy CZK/USD v letech 1991 - 2011

ROK	KORUNOVÝ KURZ		
	MAXIMÁLNÍ KURZ	MINIMÁLNÍ KURZ	PRŮMĚR
1991	31,50	26,85	29,49
1992	29,30	26,61	28,26
1993	30,09	28,22	29,16
1994	30,33	27,23	28,78
1995	28,06	25,52	26,55
1996	27,97	26,03	27,14
1997	35,27	27,10	31,71
1998	36,10	28,38	32,27
1999	36,35	29,56	34,60
2000	42,13	34,88	38,59
2001	40,29	34,84	38,04
2002	37,16	29,12	32,74
2003	30,35	25,65	28,23
2004	27,66	22,34	25,70
2005	25,40	21,97	23,75
2006	24,56	20,73	22,51
2007	21,84	17,37	20,10
2008	20,44	14,45	16,97
2009	23,33	16,89	19,06
2010	21,70	17,12	19,11
2011	19,67	16,27	17,58

Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB

Tabulka zobrazuje jednotlivé hodnoty historického vývoje kurzu české (československé) koruny ku americkému dolaru (CZK/USD) od roku 1991 do roku 2011. Je zde vidět, jak moc se může kurz posunout za dvě desetiletí. Data vypovídají, že roku 2000 byl vůbec nejvyšší kurz za toto období, což bylo 42,30 Kč za 1 dolar. Při porovnání s rokem 2011 jde o přibližně dvojnásobnou hodnotu. Naopak nejmenší kurz nastal v roce 2008, kdy kurz činil 14,45 Kč za 1 dolar. Pro Českou republiku byl tedy nejméně výhodný pro nákup rok 2000, kdy bylo nutné zaplatit v průměru 38,59 Kč za dolar a nejvýhodnější byl rok 2008, kdy se dolar nakupoval v průměru za 16,97 Kč.

4.2. ZMĚNY VEDOUcí K DNEŠNí CELOSVĚTOVÉ EKONOMICKÉ KRIZI

Technologický pokrok spojený s obchodem po internetu a vývoj mobilní komunikace přinesl firmám velké zisky. Investice do internetových sítí a serverů a vůbec vše spojené s obchodem a marketingem moderní doby se zdálo výhodné a poměrně rychle návratné. USA emitovaly akcie ve velkém. V roce 2000 se cena akcií snížila na hodnotu odpovídající hodnotě před 2-3 lety. Tím spousta investorů přišla o své peníze. Investující firmy často zkrachovaly či musely vážně omezit své výdaje. Musely snížit kapacitu zaměstnanců a celkově zmenšit své výdaje. Tím dolar začal oslabovat a hrozilo období recese. FED zakročil rapidním snížením základní úrokové sazby. Tento krok byl pozitivní pro záchranu některých firem, které ještě nespady do úpadku. Domácnostem pomohly levné úvěry. Rok po roku procento HDP rostlo a počet nezaměstnaných pomalu klesal. Ale domácnosti se díky levným úvěrům za pár let naučily nakupovat na dluh a poptávka rychle rostla. Domácnosti měly čím dál větší zájem o zahraniční komodity. Tím se propadla bilance zahraničního obchodu, a to spustilo oslabování dolarové měny. Nízká úroková míra a obrovské množství hypoték způsobilo hypoteční krizi v roce 2007, která byla předchůdcem současné celosvětové finanční krize.

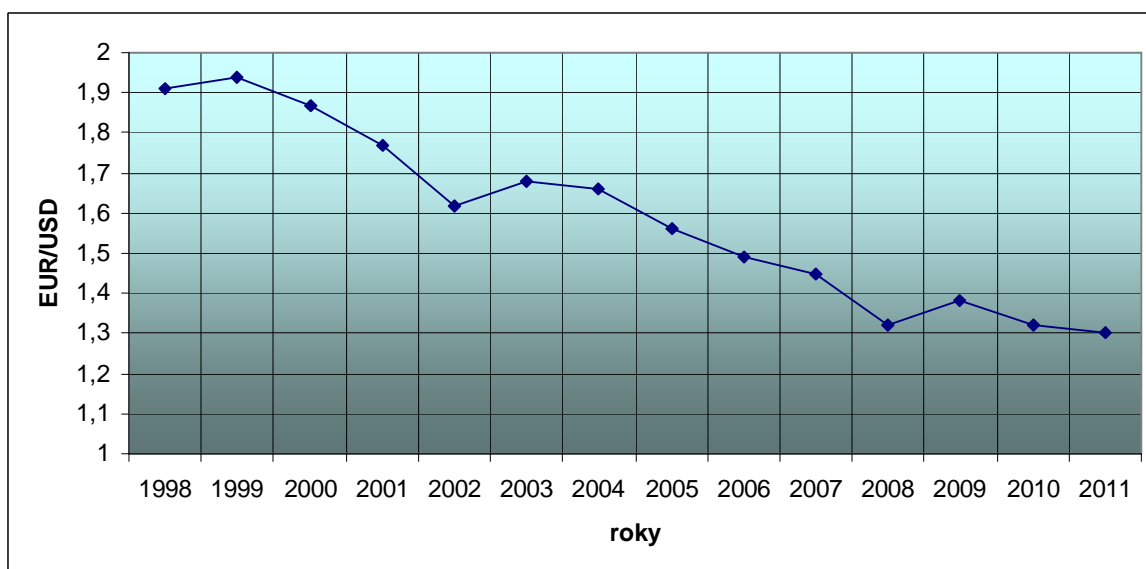
Celosvětová ekonomická krize propukla v roce 2008. Zasáhla jak banky, tak pojišťovny i subjekty nabízející hypotéky, ale především všechny obyvatele. V některých zemích se ekonomika propadla tak, že to způsobilo pád vlády. Krize přetrvává dodnes.

Všechny tyto příčiny mají také své důsledky. Je stále těžší sehnat úvěr, protože některé finanční instituce zanikly a jiné snížily kapitál. Banky se obávají neschopnosti splácet závazky. Státy prohlubují své veřejné dluhy a měny devalvují. V době krize se musí přemýšlet nad způsoby, jak řešit problémy zapříčiněné krizí. Jedním z nejdůležitějších řešení ze strany státu jsou dotace. Americké dolary v podobě pomocných balíčků byly schváleny v G20. Byly rozděleny mezi mezinárodní banky a na povzbuzení světového obchodu a především do MMF, který pomáhá problémovým ekonomikám a poskytuje půjčky. Druhou cestou je regulace. Reguluje se hypoteční fondy a úvěrové agentury.

4.3 VÝVOJ MĚNOVÝCH KURZŮ

Graf č. 2 Vývoj průměrného měnového kurzu EUR/USD v letech

1998-2011

Zdroj: vlastní zpracování, data www.kurzy.cz

EUR/USD je nejobchodovanější měnový pár na světě. Jak vypadá vztah dolaru a eura je velmi důležité. Graf zobrazuje cenu eura za jeden dolar. Neboli kolik eur je nutné vynaložit k nákupu jednoho dolaru. Z grafu je zřejmý klesající kurz eura vůči dolaru za posledních 15 let. Nejprudší pokles byl od roku 1999 z 1,94 na 1,3 EUR/USD, a to v loňském roce 2011. To je třiceti tři procentní změna mezi těmito obdobími. Protože v roce 2011 bylo nutné pro nákup dolaru použít menší množství eur, znamená to, že dolar oslabil. Celkově data vykazují klesající trend měnového kurzu dolaru, což je pro euro jako posilující měnu pozitivní.

Tabulka č. 6 Průměrné měnové kurzy EUR/USD od roku 1998

ROK	PRŮMĚRNÝ KURZ
1998	1,91
1999	1,94
2000	1,87
2001	1,77
2002	1,62
2003	1,68
2004	1,66
2005	1,56
2006	1,49
2007	1,45
2008	1,32
2009	1,38
2010	1,32
2011	1,3

Zdroj: vlastní zpracování, data www.kurzy.cz

Tabulka doplňuje graf o konkrétní hodnoty k jednotlivým rokům. Z každého řádku lze vyčíst, jaký byl průměrný měnový euro-dolarový kurz od roku 1998 do roku 2011. Zvýrazněná hodnota v roce 1999 představuje nejvyšší hodnotu euro-dolarového kurzu a to 1,94 naopak v roce 2011 byla hodnota měnového kurzu za měřené období s hodnotou 1,3 nejnižší.

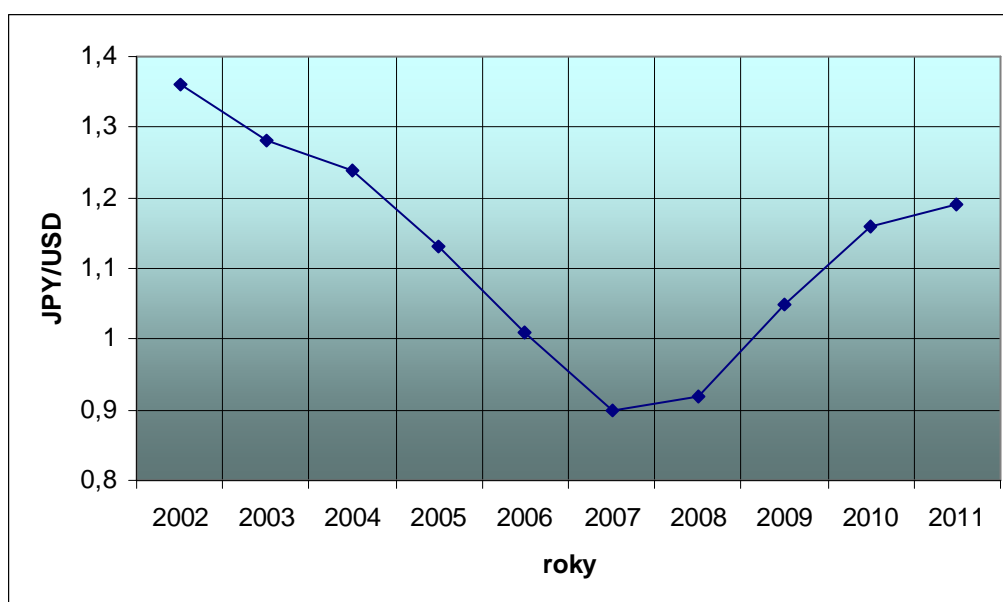
Co je příčinou dolarového oslabování a jak hodlají USA tuto situaci řešit? Důležité situace, které dlouhodobě ovlivňují kurz, byly popsány v kapitole 4.1. Dá se také říci, že euro dlouhodobě posiluje, a proto je nutné vynaložit mnohem menší množství peněz na nákup dolaru než před 15 lety. Ale pokud je pohled zaměřen z druhé strany, jde především o příčiny, které dočasně či dlouhodobě ovlivňují měnový trh.

Neočekávatelné situace jsou častou příčinou vedoucí ke změně kurzu. Například 11. září 2001 den útoku na USA. V grafu je vidět velký pokles průměrného měnového kurzu dolaru vůči euru z roku 2001 na rok 2002. Meziroční pokles o 9,26 % se v žádném jiném roce o tak vysokou hodnotu nezměnil. Tornáda, zemětřesení, povodně a další přírodní

katastrofy mají vliv na dolar. Jeho kolísání ovlivňují například změny v ekonomice v podobě změny úrokové míry. Jedná se o dlouhé provázané řetězce, které na sebe vzájemně působí a ovlivňují tak sílu dolaru.

Japonský jen patří mezi nejvýznamnější světové měny a je často obchodovatelný. Protože je často používán jako rezervní měna a Japonsko patří mezi největší světové exportéry, kurz japonského jenu vůči dolaru je pro světovou ekonomiku podstatný. V následujícím grafu je zobrazen průměrný kurz za období od roku 2002.

Graf č. 3 Vývoj měnového kurzu JPY/USD od roku 2002

Zdroj: vlastní zpracování, data www.kurzy.cz

Japonský jen a americký dolar také patří mezi měnový pár. V grafu je zobrazen pokles od roku 2002 až do roku 2007. Rok 2007 a 2008 nepředstavoval výrazné změny. Následuje nárůst až do loňského roku 2011, do kterého bylo vyhodnocování uskutečněno. Je zřejmé, že zemětřesení v Japonsku a povodně v Thajsku v roce 2011 měly vliv na vývoj kurzu již od chvíle, kdy tyto katastrofy nastaly. Pojišťovny byly nuceny vyplatit miliardy dolarů. Stejně tomu bylo například v roce 2005, kdy USA zasáhl hurikán Katrina. Je zajímavé, že roky 2002 a 2011 se výrazně neliší. Liší se ovšem celé toto období. Od roku 2002 dolar

oslaboval. Největší propad trval celé dva roky a to v letech 2007 a 2008, poté dolar opět sílil až do konce měřeného období.

Tabulka č. 7 Průměrné měnové kurzy JPY/USD od roku 2002

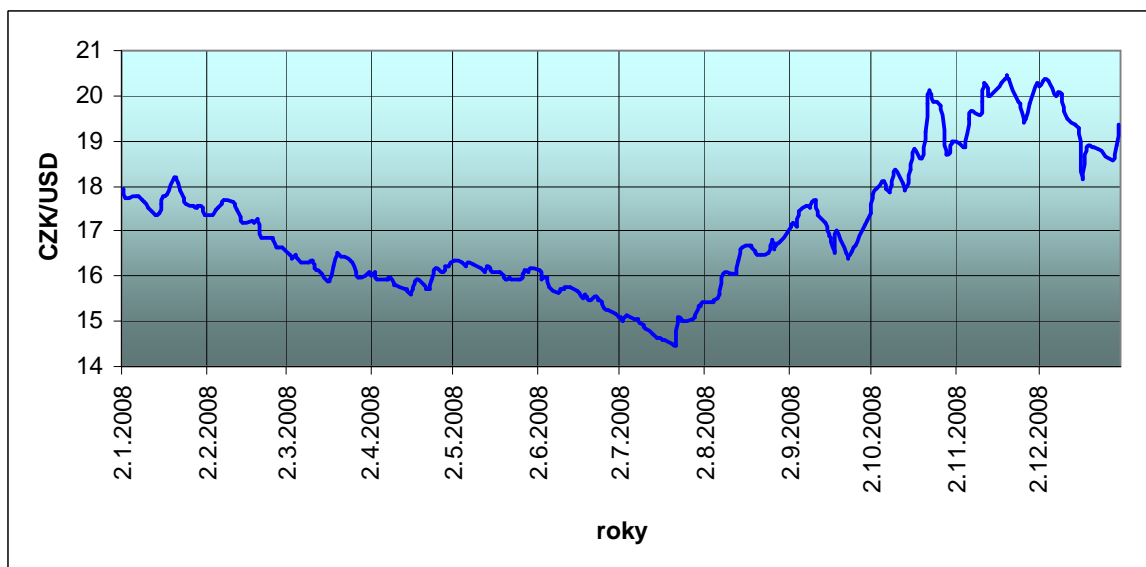
ROK	PRŮMĚRNÝ KURZ
2002	1,36
2003	1,28
2004	1,24
2005	1,13
2006	1,01
2007	0,9
2008	0,92
2009	1,05
2010	1,36
2011	1,19

Zdroj: vlastní zpracování, data www.kurzy.cz

Tabulka zobrazuje měnový pár japonský jen a americký dolar. V roce 2002 a 2010 bylo možné směnit jeden dolar za 1,36 jenu. V obou letech byla hodnota měnového kurzu shodná a zároveň nejvyšší. Na rozdíl od roku 2007 kdy hodnota měnového kurzu 0,9 se rovnala nejnižší hranici průměrného měnového kurzu v letech 2002 až 2011.

Rok 2008 se označuje za počátek světové finanční krize, přetrvávající do současnosti. Jedná se o dlouhodobý problém, který postihl celý svět. Tento rok zahýbal světovou ekonomikou, proto je velmi důležité zobrazení těchto změn a porovnání s jinými lety. V následujících dvou grafech je zobrazen vývoj měnového kurzu české koruny vůči dolaru a eura vůči dolaru.

Graf č. 4 Vývoj kurzu CZK/USD v měsících roku 2008

Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB

Při porovnání kurzů z roku 2008 v jednotlivých měsících byla největší kurzová změna mezi zářím a říjnem. Česká koruna během měsíce oslabila o 8,23 procent. Druhým nejhorším obdobím pro korunu v tomto roce byl srpen při oslabení o 8,07 procent. Nejlepším měsícem v roce při porovnávání po sobě jdoucích měsíců na tom byl březen, který od února posílil o 5,91 procent a druhým nejsilnějším měsícem v roce byl červenec s 4,76 procentní změnou oproti červnu téhož roku.

Tabulka č. 8 Průměrný kurz CZK/USD v měsících roku 2008

Rok	Průměrný kurz	Meziměsíční změna v %	Roční změna v %
Leden	17,70	-	↑3,56
Únor	17,21	↑2,85	↑0,81
Březen	16,25	↑5,91	↓5,04
Duben	15,92	↑2,07	↓7,22
Květen	16,12	↓ 1,24	↓5,89
Červen	15,63	↑3,13	↓9,21
Červenec	14,92	↑4,76	↓14,41
Srpen	16,23	↓ 8,07	↓5,18
Září	17,05	↓4,81	↓0,12
Říjen	18,58	↓ 8,23	↑8,13
Listopad	19,77	↓6,02	↑13,66
Prosinec	19,48	↑1,49	↑12,37

Zdroj: vlastní zpracování , data ČNB

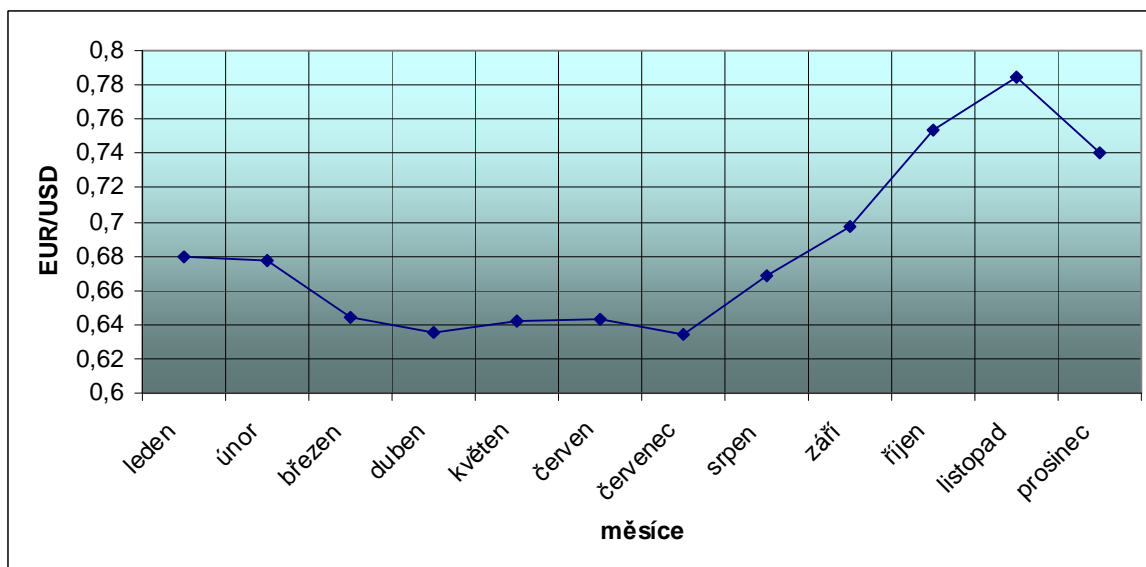
Pozn.: ↓..... pokles

↑.....nárůst

Průměrný roční kurz v hodnotě 17,07 CZK/USD je podstavcem pro výpočet roční změny kurzu. Vyznačené hodnoty v tabulce zobrazují minimální a maximální roční výši kurzu. V červenci nabýval kurz hodnoty 14, 92 CZK/USD. Průměrné červencové hodnoty dokazují nejvýhodnější dobu pro nákup dolaru. Koruna ročně posílila o 14,41% a naproti tomu v listopadu byla za celý rok koruna nejslabší a její roční pokles byl o 13,66 %.

Následující graf je zaměřen na eurodolarový kurz v období počátku světové finanční krize v roce 2008.

Graf č. 5 Vývoj průměrného kurzu EUR/USD v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování, data www.kurzy.cz

Graf zobrazuje eurodolarový kurz pro všechny měsíce v roce 2008. Hodnoty zobrazují množství eura potřebné k vynaložení na nákup jednoho dolaru. Velké výkyvy v jednotlivých měsících dokazují, že rok 2008 byl náročným obdobím kvůli počátku současné ekonomické krize.

V následující tabulce jsou vypsány hodnoty průměrných měsíčních eurodolarových kurzů v jednotlivých měsících roku 2008. Zobrazeny jsou meziroční změny kurzu.

Tabulka č. 9 Vývoj EUR/USD kurzu v měsících roku 2008 a jeho změny

Rok	Průměrný měsíční kurz	Roční změna v %
leden	0,67947	↑0,58
únor	0,67785	↑0,82
březen	0,64443	↑6,05
duben	0,63481	↑7,65
květen	0,64252	↑6,36
červen	0,64264	↑6,34
červenec	0,63469	↑7,67
srpen	0,66890	↑2,17
září	0,69673	↓1,92
říjen	0,75372	↓9,33
listopad	0,78448	↓12,89
prosinec	0,74045	↓7,71

Zdroj: vlastní zpracování, data www.kurzy.cz

Průměrný roční kurz měl v roce 2008 hodnotu 0,683391 EUR/USD. Z tabulky vyplývá, že euro posilovalo z dvou třetin roku, což bylo od ledna do srpna. Největší procentuální nárůst proběhl v červenci s nárůstem o 7,67%, obdobná situace byla také v dubnu s hodnotou 7,65%. Pokles nastal od září. Největší roční oslabení eura o 12,89 % proběhlo v listopadu 2008.

5 VÝSLEDKY A DISKUSE

Je padělání dolaru problémem současného světa?

Dolar je nejčastěji padělaná měna ve světě. Velké množství padělků vzniklo za války v koncentračních táborech. Vězni byli odvedeni ze svých cel. Nevěděli, kam jsou vedeni. Byli vybíráni vězni s povoláním, které bylo pomocné při výrobě padělků. Pod výhružkami smrti byli nuceni vyrábět obrovské množství padělaných bankovek. V minulosti tato zelená bankovka neměla dost ochranných prvků, a proto byla u padělatelů velmi oblíbená. Do dnešní doby se podoba dolaru změnila a je pravděpodobné, že se ještě měnit bude. V současnosti stále dochází k falzifikaci ve velkém množství. Současný rozsah padělání dolaru ve výši několika biliónů dolarů se může považovat za snahu o destabilizaci dolarové měny.

Jakou hodnotu má ropa v současném ekonomickém světě?

Nejdůležitějšími obchodovatelnými komoditami ve světě je ropa a zlato. V současné době je ropa a nekonečně rostoucí ceny benzínu častým tématem v médiích. Světové hospodářství roste. Ceny ropy se mění krátkodobě, například důsledkem nepokojů, politických situací, válek, atentátů a především přírodních katastrof, jako jsou hurikány nebo povodně. Dlouhodobě je to výše nabídky a poptávky, ovlivňující ceny ropy. V současné době poptávka převyšuje nabídku. Mezi země nejbohatší na ropu patří Saúdská Arábie, následuje ji Írán a pak Irák. Je důležité mít dostatečné technologie a umět s komoditami správně disponovat. Organizace zemí vyvážejících ropu se zkratkou OPEC je významným bodem v ropném obchodu. Ovlivňuje nabídku ropy a určuje limity produkce a kvóty.

Dolar má významný vliv na cenu ropy. Jeho dlouhodobé oslabování by mělo mít vliv na snížení ceny ropy, ale vzhledem k současné krizi eurozóny nedochází v České republice k jeho dlouhodobému poklesu. Nyní je celosvětová poptávka po ropě tak vysoká, že nejsou její producenti schopni zvýšit těžbu a navýšit tak rostoucí nabídku. Největšími spotřebiteli ropy jsou USA, Čína a Japonsko. Největším výkyvem způsobujícím změny kurzu

v posledních letech byl hurikán Katrina nebo zemětřesení v Japonsku, které značně zahýbalo cenou ropy.

Ropa je neobnovitelný zdroj, a proto se stále častěji mluví o okamžiku jejího úplného vyčerpání. Stále častěji se mluví o ropném vrcholu tzv. ropném zlomu. Po jeho uskutečnění se ropa těží méně a cena ropy stoupá důsledkem toho, že ji stále ubývá. Význam ropy roste. Je nutné si uvědomit, že téměř veškerá výroba, přeprava i zemědělská produkce je součástí ropy. Je to zdroj velmi levné energie a v zemědělské produkci jsou denně používána hnojiva a chemické přípravky, které se také vyrábí z ropy. Ropa je pro naši společnost neodmyslitelná. Je proto čím dál větší snahou, aby se ceny ropy pohybovaly na co nejnižší cenové hranici. Přispěla by tomu například nově objevená naleziště dostupná k jejímu těžení. Místo toho nás nejspíš čeká stále méně nalezišť a stále větší výpadky produkce z již zmíněných důvodů. Lidstvo by mělo být k neobnovitelným zdrojům šetrné.

Prodej ropy probíhá převážně v dolarové měně. Státy si tvoří dolarové rezervy k nákupu ropy. Pokud by dolar svou pozici ztratil a nahradila ho jiná měna, popřípadě pokud by se prodej uskutečňoval ve více měnách včetně dolaru, je pravděpodobné, že by kurz amerického dolaru slábl a bylo by pro zahraniční uživatele dolaru výhodnější ho nakupovat.

Cena zlata se uvádí vůči trojské unci. Unce váží 31,10 gramů. Cena zlata se mění a je pravidelně sledována. Na trhu London Fix se vyhláší dvakrát denně.

Jakou pozici má v současné době zlato?

Na finančním trhu je zlato velmi známým pojmem. V historii se zlatem platilo. O něco později, v dobách zlatého standardu, plnilo zlato funkci rezervní měny. V současné době je investice do zlata poměrně oblíbená, protože zlato je hmotná likvidní komodita a lidé věří, že pokud vše ztrácí hodnotu, zlato si ji udržuje. Do roku 1971, kdy se zrušil zlatý standard, byl americký dolar vázaný na hodnotu zlata, tedy na reálnou komoditu. V současnosti není krytý komoditou, ale pouze důvěrou ve stát. Je paradoxní, že stát, který se dostává do deficitů, má mít schopnost platby. Cena zlata je ovlivnitelná především politikou a ekonomikou dané země.

Jak se historicky vyvíjel měnový systém?

Zlatý standard byl vytvořen proto, aby peníze byly vázány na hodnotu zlata. Stanovoval cenu zlata na 35 dolarech za trojskou unci. Ostatní měny byly zafixovány k dolaru při určitém kurzu, který neměl mít výkyvy vyšší než 1%. Pokud by se to stalo, centrální banka daného státu by kurz vrátila zpět do povoleného pásma pomocí devizových intervencí. Zlato jako komodita omezovala množství vydaných peněz a nemohlo se tak stát, že by stát vydal větší množství peněz nekrytých zlatem. To by mělo za následek nekontrolovatelný růst cen a znehodnocování majetku.

Cílem měnového systému bylo vytvoření nové infrastruktury, která měla umožnit opětovné vybudování světové ekonomiky. Tak vznikla tzv. brettonwoodská dohoda. Světovou měnou se stal americký dolar a všechny měny byly vůči dolaru oceňované. V roce 1944 nastal systém pevných směnných kurzů. Stát ovlivňoval výši kurzu. Hodnota dolaru byla vázána na zlato, konkrétně 35 dolarů na 1 unci zlata. Nedolarové měny byly směnitelné za zlato nepřímo pomocí fixních kurzů. Nastávaly situace, kdy se to stávalo obtížnějším díky krátkodobým výkyvům, kterým by změna kurzu mnohdy pomohla.

V roce 1971 byla zrušena směnitelnost dolaru za zlato. Centrální banky daných zemí nebyly schopné udržet stanovené fixní měnové kurzy a nastalo období volně směnitelných kurzů. Systém volně plovoucích kurzů přetrvává až do současnosti. Kurz dané země se tvoří podle ekonomické situace v zemi. Je velmi důležité sledovat vývoj měnových kurzů. Statistiky vycházející z grafů vypovídají o ekonomických a jiných změnách ve státech. Změny systémů neměly negativní vliv na stabilitu dolaru. Na dolar je vázáno mnoho zemí, státy si tvoří dolarové rezervy také většina obchodů probíhá v dolarové měně. Silná pozice dolaru při změnách systémů nebyla doposud ohrožena.

Jaké ekonomické změny v USA proběhly za období od 2. světové války?

Většina zemí nemá svou měnu ustálenou, proto je role amerického dolaru ve světě stále velmi výrazná. Dolar je stále přední rezervní měnou držící téměř dvě třetiny mezinárodních centrálních bank. Většina komodit je ceněna a směnitelná v US dolarech. To znamená, že k vytvoření transakce musí být použit americký dolar. Proto je klíčové, že dolar udržuje svou roli a měnovou sílu na světovém trhu.

Již od 2. světové války USA přispívaly příznivým vývojem ke své dominantní pozici ve světové ekonomice. Země disponovala relativním dostatkem materiálních zdrojů, kvalifikovanou pracovní silou a především rozsáhlým trhem. Vzhledem k oslabení dalších zemí po válce si USA získaly vůdčí postavení. Americká ekonomika představovala jednu třetinu světového HDP, 60% průmyslové výroby, 16% světového exportu. V 70. letech nastal problém nedostatečné celkové vnitřní poptávky důsledkem velkého rozsahu výrobních kapacit válkou nepostižené ekonomiky. Tento problém byl vyřešen zásahem nekeynesiánské hospodářské politiky. Stejně tak v 80. letech si USA poradily s problémy, které vznikly na základě strukturálních krizí, a to právě neokonzervativní politikou. I přes různé způsoby, jak udržet vedoucí postavení americké ekonomiky, se situace stále zhoršovala. Důvodem byl především pomalý růst produktivity práce. Tempo růstu produktivity bylo nesouměrné se strukturálními změnami. To způsobilo nízkou míru investice, na druhé straně nízkou míru úspor vzniklou z vysoké spotřeby. Tak došlo v USA k relativnímu poklesu konkurence schopnosti některých odvětví. Až v 1. polovině 90. let s nástupem prezidenta Clintona došlo k výrazným změnám vedoucím zpět k obnově hospodářského růstu. Začal se klást důraz na dokončení strukturální změny na nabídkové straně ekonomiky a eliminaci deficitu státního rozpočtu. V roce 1992-1996 se průměrný růst HDP pohyboval na 3,6%. V 90. letech se inflace snižovala, nastal pokles míry nezaměstnanosti a ekonomika rostla. Jako důvod této kladné změny se považuje hned několik aspektů, patří mezi ně například:

- rostoucí dovoz a vývoz USA, tlaky na zvětšování otevřenosti jejich ekonomiky
- technologické změny
- rostoucí zapojení vysoce kvalifikované pracovní síly

Mezi roky 1991–1999 prošla ekonomika pozitivním vývojem. Ale z podrobnějších čtvrtletních statistik vyplývá, že v roce 1998 došlo k velkým výkyvům ekonomiky způsobujících přehřátí ekonomiky. To bylo nejspíše zapříčiněno tím, že o rok dříve Centrální banka nezvýšila úrokové sazby. V roce 1998 proběhla krize na světových finančních trzích. Amerika proto musela zasáhnout snížením krátkodobých úrokových sazeb, a to poprvé od roku 1996. Tento krok vytvořil předpoklad k zabránění očekávané světové recese. Toto období bylo pro světovou ekonomiku velmi dramatické,

ale prospěšné. Americká konjunktura mohla být prodloužena a tento krok byl důležitý i pro zbytek světa.

Jak zde bylo řečeno, americká ekonomika prošla za zde zmíněné období od 70. let mnoha ekonomickými změnami. Jen zmíněná slova vysoká spotřeba, inflace, přehřátí ekonomiky, úroková sazba a především recese jsou hlavní příčinou kolísání měnových kurzů.

Co ovlivňuje kurz dolaru?

Ze všech kapitol a následných analýz je již zřejmé, že dolarový kurz ovlivňují vedle mnoha lidských faktorů také přírodní katastrofy a především fakt, že se mění světová ekonomika. Jsou zde ale faktory, které se podílí na změně kurzu zásadním způsobem, a ovlivňují ho tak dlouhodobě. V první řadě je to veřejný dluh. Čím větší je schodek ve státním rozpočtu, tím horší je situace pro dolar. Vysokému kurzu nepomáhá ani dlouhodobě pasivní bilance zahraničního obchodu. O nutné vyrovnanosti obchodní bilance bylo již zmíněno v předešlých kapitolách. Aktuální vliv na změnu kurzu má současná finanční krize, která se týká celého světa. V neposlední řadě jsou to také investoři, jejichž předpovědi mohou inspirovat mnohé a je na každém, zda se bude jejich domněnkami řídit a investuje či nikoliv.

Proč euro posiluje a dolar oslabuje?

Dolar, jak je známo je nejdůležitější a nejpoužívanější světovou měnou. Jeho významnosti nabyl i fakt, že se už od 70. let obchoduje s ropou, zemním plynem a dalšími fosilními palivy pouze prostřednictvím dolaru. Tak získal dolar význam také jako petrodolar. Země, které potřebují tyto komodity si tvoří dolarové rezervy, aby mohly komodity nakupovat. Dolar se pak stává rezervní měnou dané země.

Na přelomu 20. století se země bohaté na ropu, Venezuela, Irák a Írán začaly bouřit proti dolarovému obchodu, a to bylo počátkem uskutečňování činnosti vedoucí k obchodování v jiných měnách než je dolar. USA se snaží o návrat obchodování převážně s dolarem. Je to stále obtížnější, protože euro vůči dolaru dlouhodobě posiluje, a stává se tak rezervní měnou mnoha států.

Jaký je důvod vývoje eurodolarového kurzu v roce 2008?

Rostoucí trend EUR/USD v roce 2008 ukázal, že euro během většiny roku posilovalo. Mohlo to být následkem americké hypoteční krize, kdy se snižovaly úrokové sazby, klesal akciový trh a banky odepisovaly ztráty, které krize způsobila. To byl důvod, proč měl dolar klesající tendenci. V takové situaci bylo obtížné ještě zvednout hodnotu dolaru. To se ovšem podařilo v poslední třetině roku. Od září začala dolarová měna posilovat vůči euru.

Euro ani dolar v roce 2008, v době počínající celosvětové ekonomické krize, nebyly v situaci, kdy by jejich měna měla posilovat. Bylo tedy otázkou, která měna oslabí méně než ta druhá. Což se na párovém kurzu zobrazí jako posílení méně poškozené měny. Dolar se stal příkladem a prolomil tak hranici několikaměsíčního poklesu dolarového kurzu. Důvodem této situace mohlo být zvýšení úrokových sazeb v USA a snaha o znovu posílení dolaru.

Dlouhodobý měnový kurz na eurodolarovém trhu ukazuje fakt, že euro vůči dolaru posiluje, a stává se tak rezervní měnou pro stále více zemí. Důvodem je již zmíněný obchod s ropou. Dolar stále procentuálně vede jako rezervní měna, ale jeho stabilita každým rokem klesá.

Připadá v úvahu zánik dolaru?

Je pravda, že dolar dlouhodobě oslabuje, ale stále není důvod k předčasným závěrům. Vzhledem k dolarové situaci, byl učiněn závěr, že dolar by měl projít celkovým přehodnocením. Byl vznesen i návrh vytvoření Severoamerické unie s novou měnou. Tato varianta se ovšem nepředpokládá, protože dolar je stále nejvýznamnější a nejobchodovatelnější měnou světa. O svou pozici se v následujících letech bude pravděpodobně dělit s jinými měnami, proto není důvod k jeho úplnému zániku.

6 ZÁVĚR

Dolar si drží svou vůdčí příčku dodnes a ovlivňuje ekonomiku mnoha zemí celého světa. Existují země, které přijaly dolar za vlastní a dalo by se říci, že je dolar řídí. Samozřejmě se na jeho významnosti podílí instituce, které mají dolar ve správě, jejichž každodenní prací je snaha o udržení dolaru jako hlavní světové měny.

Dolar si již v minulosti vybudoval tak silnou pozici, že nebylo ani myslitelné, že by se jeho význam v budoucnu změnil. V současnosti se ekonomiky různých zemí vyvíjejí tak rychle, že už není jasně dané, zda bude dolar v budoucnosti světovou měnou. Silnou pozici dolaru ovlivňuje euro, které má v posledních letech vůči dolaru rostoucí tendenci a tím větší vliv na světovou ekonomiku. Stává se velmi důležitou měnou obchodování v rámci celého světa. Také Čína má tendenci v budoucnu vybudovat prvotřídní finanční trh, a stát se tak atraktivní pro zahraniční investory.

Dluhová zátěž USA je čím dál vyšší. Pokud by kvůli snížení zadlužení v USA nastala inflace, není to důvod k obavám ze zániku dolarové měny, ale je pravděpodobné, že se dolar o své prvenství bude dělit s jednou či více měnami. To by bylo výhodné pro firmy, které dosud uskutečňovaly své platby v dolarech. Transakce by tak mohly probíhat v jejich měnách bez měnového rizika. To představuje opačný případ pro americké firmy.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ČERNOHORSKÝ, Jan, TEPLÝ, Petr, *Základy financí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. 304 stran. ISBN 978-247-3669-3.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana, SMRČKA, Luboš, *Finanční vzdělávání pro střední školy*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. 312 stran. ISBN 978-80-7400-008-9.

EPPING, Randy CH., *Průvodce globální ekonomikou*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Vintage Books, 2004. 240 stran. ISBN 80-7178-825-2.

FRANK, Robert H., BERNANKE, Ben S., *Ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2003. 802 stran. ISBN 80-247-0471-4.

HAZLITT, Henry, *From Bretton Woods to world inflation*. 1. vyd. Chicago: Regnery Gateway, Inc., 1984. 178 stran. ISBN 0-89526-617-2.

HINDLS, Richard, HOLMAN, Robert, HRONOVÁ, Stanislava a kol., *Ekonomický slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. BECK, 2003. 519 stran. ISBN 80-7179-819-3.

HLINKA, Bohuslav, *Atentáty na peníze*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1987. 328 stran. 25-040-87.

INNES, Brian, *Falza a padělky*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2006,. 256 stran. ISBN 80-242-1706-6.

JÍLEK, Josef, *Peníze a měnová politika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing,a.s., 2004. 744 stran. ISBN 80-247-0769-1.

KALÍNSKÁ, Emilie a kol., *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. 232 stran. ISBN 978-80-247-3396-8.

KINDERSLEY, Dorling, *Velká obrazová encyklopedie*. 1. vyd. Praha:Euromedia Group, 2002. 656 stran. ISBN 80-242-0864-4.

LIŠKA, Václav, STAVÁREK, Daniel, *Světové a regionální finanční instituce*. 1.vyd. Praha: Profesional publishing, 2003. 156 stran. ISBN -80-86419-40-1.

MAJEROVÁ, Ingrid, NEZVAL, Pavel, *Mezinárodní ekonomie v teorii a praxi*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2011. 356 stran. ISBN 978-80-251-3421-4.

MURRAY, N. Rothbard, *Peníze v rukou státu*. 1. vyd. Praha: Megaprint Praha, 2001. 144 stran. ISBN 80-86389-12-X.

POLOUČEK, Stanislav a kol., *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 716 stran. ISBN 80-7179-462-7.

RADOVÁ, Jarmila, a kol., *Finanční matematika pro každého*,1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 232 stran. ISBN 978-80-247-2364-8.

Internetové zdroje:

KURZYCZ: kurzy měn - kurzovní lístek ČNB. KURZY.CZ, spol. s r.o. a AliaWeb, spol. s r.o. [online]. 2000-2012. Dostupné z WWW: < <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/>>.

Nakupzlato.cz: Investiční zlato - proč investovat?. INSPIRE CZ S.R.O. [online]. 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.nakup-zlata.cz/cs/novinky/eichengreen-dolar-a-spojene-staty-blizko-ztraty-dominance-oslabi-o-20>>.

Papírová platidla, bankovky: Papírová platidla Československa 1918-1993. [online]. Dostupné z WWW: < <http://www.papirovaplatidla.cz/>>.

Penize.cz: Kurzy měn, kurzovní lístek. PARTNERS MEDIA, s.r.o. [online]. 2000 - 2012. Dostupné z WWW: < <http://www.penize.cz/kurzy-men/>>.

8 PŘÍLOHY

Americká měna - dolar

Obrázek 1: Americké mince

Obrázek 2: Americké bankovky

